

ОСОБИСТІСНА ЗРІЛІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЖИТТЄВИХ ДОМАГАНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Особистісна зрілість є надзвичайно важливою загальнонауковою проблемою, якою займаються філософи, психологи, педагоги, соціологи, історики.

Дослідницький інтерес особистісної зрілості зумовлений її суттєвим впливом на самовизначення, саморозгортання, самоздійснення та самореалізацію особистості протягом її життєвого шляху.

Саме феноменологія особистісної зрілості пов'язана зі ставленням людини до самої себе, своєї діяльності та власного життя, з проявом активності в соціумі, творчою реалізацією життєвих планів і перспектив. Так, з одного боку, особистісна зрілість людини виступає передумовою визначення нею життєвих цілей, власних життєвих домагань та їх рівня, а з другого, - життєві домагання стають складовою розвитку людини, впливають на процес особистісного зростання та досягнення її зрілості, як інтегративної характеристики особистості.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що питання "зрілості" ("особистісної зрілості") здебільшого пов'язується дослідниками з періодом дорослості людини, а її досягнення виступає основним завданням цього періоду, оскільки саме "зрілість" виконує функції організації, регуляції, забезпечення цілісності життєвого шляху, суб'єктом якого людина стає в процесі свого розвитку.

Юнацький вік вважається найбільш чутливим для прояву та розвитку особистісної зрілості (Б.Г.Ананьєв, В.Г.Асєєва, Е.Еріксон та інш.). Зокрема, потреба становлення особистісної зрілості саме в юнацькому віці підкреслюється в науковому доробку К.О.Абульханової-Славської, І.Д.Бєха, Р.Бєрнса, Л.І.Божович, Є.І.Головахи, Ю.З.Гільбуха та інш. Відмітимо, що у роботах Б.Г.Ананьєва, М.І.Алексєєва, М.Й.Боришевського, Г.С.Костюка, І.С.Кона, Л.В. Потапчук, Б.О.Федоришина, наголошується на необхідності становлення особистісної зрілості особливо вже в ранньому юнацькому віці. Зокрема, фундаментально висвітлюються особливості становлення особистісної зрілості старшокласників й особистісного самовизначення, їх динаміка в ранньому юнацькому віці в науковому доробку Л.В.Потапчук [8].

Так, дослідницею окреслені особливості становлення особистісної зрілості старшокласників у різних умовах соціалізації.

Самоцінність юнацького віку для всього майбутнього життя та саморозвитку людини визначенні К.О. Абульхановою-Славською, Л.С.Виготським, І.С. Коном, А.В.Мудриком.

У наукових працях (О.Г.Асмолов, О.О.Бодальов, Б.С. Братусь, Д.О. Леоньєв, В.Е. Чудновський, В.Д. Шадріков та ін.) здебільшого розглядають особистісну зрілість як самопрояв, входження в культуру в результаті власних зусиль, як реалізація людиною закладеної від природи самості, розвитку духовності.

Визначенням понять "особистісна зрілість" і "ціннісні орієнтації", їх взаємозалежністю займалися Б.Г.Ананьєв, О.М.Леонтьєв, В.В.Рибалка, К.Роджерс, Г.Олпорт, В.А.Ядов та ін.

У деяких дослідженнях (А.Г.Портнов, Е.Л. Холодцев та ін.) встановлено вплив особистісної й трудової (професійної) зрілості на досягнення рівня професіоналізму. Учені зокрема констатують, що професійну й особистісну зрілість доцільно розглядати в аспекті зрілості людини, досягнення нею професіоналізму. Доведено, наприклад, що професійна зрілість свідчить про сформованість регулятивних механізмів професіоналізації в цілому та регуляції своєї конкретної професійної діяльності.

Зауважимо, що в багатьох наукових роботах досить системно висвітлено педагогічний аспект розуміння особистісної зрілості. Такий погляд на окреслену проблему базується на ідеях соціалізації особистості, саморозвитку, самовдосконалення, як заснованої на суб'єктивному досвіді особистості, на ідеях гуманізації й особистісно-орієнтованого підходу в освіті. Так, І.А.Алексашіною, Ш.О.Амонашвілі, М.М. Бахтіним, О.В.Бондарєвською встановлено, що основою для прояву особистісної зрілості студентів виступає гуманізація й гуманітаризація освіти.

З огляду на викладене можна стверджувати, що серед наявних досліджень розглянуті різні аспекти зазначених феноменів, однак співвідношення понять "особистісна зрілість", "життєві домагання особистості", їх взаємозалежність, особливості формування та розвитку в майбутніх учителів, урахуовуючи специфіку обраної професії, недостатньо вивчені.

Мета статті: визначити характер співвідношення понять "особистісна зрілість" і "життєві домагання" та уточнити психологічні особливості життєвих домагань майбутніх учителів.

Ми виходили з розуміння, що життєві домагання є своєрідною формою спрямованості особистості, її неспецифічним активатором. Вони спонукають особистість до конкретної активності.

Говорячи про життєві домагання, як зазначають К.О. Абульханова-Славська, Л.А. Лєпіхова, Т.М. Титаренко та ін. акцентується увага на суб'єктивному ставленні до майбутнього, коли не тільки доля, а й ми самі визначаємо свій завтрашній день. У домаганнях імпліцитно присутня активна небайдужість до свого майбутнього і власної ролі в його створенні [15].

Життєві домагання є соціально-психологічним механізмом самоздійснення особистості. Відмітимо, що наявні в психологічній літературі визначення зазначеного феномена уточнюють, що життєві домагання є постійним зважуванням, оцінюванням своїх потреб і здібностей та запиту з боку соціуму, це очікування в майбутньому такої самореалізації, яка задовольняла б як плани особистості, так і потреби суспільства, забезпечувала стійку самоповагу та визнання значущого середовища [16].

У цьому контексті, життєві домагання є виразом погребового ставлення людини до власного життя, ставленням, що передбачає зміни, перетворення. Йдеться про таку значущу потребу, як потреба життя, достойного, щоб зовнішня реалізація відповідала глибинній сутності людини. Потреба задоволення почуття власної гідності передбачає певну проекцію у майбутнє нової, гідної якості життя, нового рівня суб'єктивного задоволення ним, нового етапу прояву, актуалізації особистісного потенціалу [15].

Прогнозуючи майбутнє, людина спирається передусім на минуле з його досвідом поразок та перемог і на майбутнє з його горизонтами.

Проектуючи своє майбутнє, прагнучи повного саморозгортання, самоздійснення, самореалізації людина сприяє своєму особистісному зростанню.

Слід відмітити, переконливу позицію сучасних науковців про те, що життєві домагання забезпечують розвиток особистості в напрямку все більшої задоволеності життям, вони виступають суб'єктивним механізмом побудови та перебудови життєвого світу, будують нові моделі майбутнього [15].

При цьому слід мати на увазі, що для прогнозування, моделювання майбутнього та керівництва часом життя, які, як відомо, є найскладнішими саморегулятивними процесами, важливо необхідним є певний рівень особистісної зрілості.

Відтак, як зазначає Т.М. Титаренко, життєві домагання як усвідомлена стратегія поведінки людини в соціумі відбивають рівень зрілості особистості в аспектах міри розвитку психічних процесів, соціально-психологічної структури, накопичення знань та життєвого досвіду в самоорганізації поведінки життєвих виборах на шляху самоздійснення, а також адекватної організації в "образі світу" [17].

Цілком очевидним є те, що відповідно до окреслених вихідних положень, сутність та особливості формування життєвих домагань особистості, зокрема майбутніх учителів, вимагають розгляду особистісної зрілості та врахування його рівня.

Зауважимо, що проблему особистісної зрілості в психологічній науці розглядали й вирішували з позиції особистісно - діяльнісного підходу, основи якого були закладені в доробках П.Ф.Каптерева, Л.С. Виготського, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна, Б.Г. Ананьєва, В.В.Давидова, Д.Б.Ельконіна та ін., де особистість розглядалась як суб'єкт діяльності, яка сама, формуючись у діяльності та спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності.

Характеристика людини як суб'єкта розкриває спосіб організації особистістю свого життя. Людина як суб'єкт, на думку О.В.Брушлінського, ініціює та розвиває на вищому рівні системності свою специфічну активність. Цей рівень характеризується цілісністю, інтегральністю всіх суперечливих і багатоманітних компонентів і підрівнів. Такий рівень суб'єктності може бути розглянутий як вищий ступінь розвитку зрілості особистості, що є одним з компонентів зрілості людини [1].

На погляд інших дослідників особистісна зрілість людини характеризується потребою виходити за існуючі межі свого життя та вирішувати проблеми вдосконалення і розвитку як свого суспільства, так і всього людства. Людину характеризує психологічне здоров'я, можливість більш повного самовираження та саморозкриття, продуктивності та творчості [7].

Підкреслимо, що переважна більшість учених (А.Маслоу, Г.Олпорт, З.Фрейд, Е.Фромм, В.Франкл, Е.Еріксон та ін.) пов'язують особистісну зрілість зі здібністю людини до самостійності в судженнях і вчинках, саморегуляції, ціннісним переживанням, співпрацюванням з іншими, з відповідальністю за себе й інших у соціальній ситуації в цілому, із толерантністю й емпатією.

Водночас можна погодитися з висловами, яких доходить Л.В. Потапчук, стосовно того, що особистісна зрілість розглядається вченими як один зі структурних компонентів зрілої людини (Ю.З.Гільбух, Г. Олпорт та ін.). При цьому враховується, що особистісна зрілість включає такі важливі якості, особистості як відповідальність (З.Н. Борисова, К.А.Клімова, К.М. Муздибаєва, Г.С.Пригін, Ж.Піаже, Дж.Роттер, М.В.Савчин, Т.С. Славина та ін.); самостійність (Є.І. Головаха, В.І. Слободчиков та ін.); самоствердження (К.О. Абульханова-Славська, А.І.Анциферова, Б.М. Ломов, О.М.Леонтьєв, А.В.Петровський, Н.І. Реейнвальд, С.Л.Рубінштейн та ін.); адекватне цілепокладання (І.В.Дубровіна, Г.М. Прихожан, Н.Н.Толстих та ін.).

Зокрема, зріла особистість Г.Олпортом характеризується як така, що виявляє: здатність брати участь у широкому колі різноманітних діяльностей та радіти ним; самопротяжність (життя не повинно бути прив'язаним до безпосередніх потреб та обов'язків, воно має проєкцію в майбутнє у вигляді планів та сподівань); теплоту в міжособистісних контактах; самоприйняття; реалістичне ставлення до себе (самооб'єктивізація) та до зовнішньої реальності, що виявляється в гуморі (який розуміється і в контексті позитивного ставлення до себе) та інсайті (здатності розуміти себе); наявність єдиної життєвої філософії [11].

А.А.Реан виокремлює чотири компоненти особистісної зрілості, які є, на його думку базовими, фундаментальними – відповідальність, терпимість, саморозвиток, і четвертий, інтегративний компонент, - який охоплює всі попередні та є присутнім у кожному з них, – позитивне мислення, позитивне ставлення до світу, яке визначає позитивний погляд на світ [9; 10].

Існує позиція, за якою особистісна зрілість є центральним "ядром" аналізу структурних компонентів особистості. Особистісна зрілість за її визначенням - складне психологічне утворення, структуру якого складають такі якості, як відповідальність у різних сферах життєдіяльності, емоційна зрілість, самоконтроль поведінки, самостійність, адекватність самоствердження, цілепокладання, високий рівень реалізованості подій життя [8].

Нам видаються цікавими думки О.С. Штепа про те, що особистісна зрілість характеризується процесом ще й внутрішньоособистісної трансформації, джерелом якого є потреба особистості в самоактуалізації та відчутті ідентичності. Конструктивність процесу забезпечується самопослідовністю особистості, а продуктивність – її оптимальним рівнем довіри до себе. Результатом трансформації і змістом особистісної зрілості є відповідальна побудова людиною власної концепції життя згідно з загальними моральними принципами особистою місією [12].

Намагаючися розширити наукове знання про феномен особистісної зрілості як динамічної особистісної структури, О.С. Штепа виокремлює риси, які виступають індикаторами особистісної зрілості і називає їх пропріумом зрілої особистості: синергічність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, толерантність, відповідальність, глибинність переживань, децентрація, життєва філософія. Дослідницею сформульоване положення про доцільність розуміння зрілої особистості як такої, що в ході особистісних трансформацій реалізує власний пропріум.

Крім того, ще доцільно виокремлювати такі детермінанти особистісної зрілості, як-то: 1) самоповага, саморозуміння і самокерівництво та 2) трансформація особистості та їх життєва самореалізація. О.С Штепа. небезпідставно вважає, що фактори першої детермінанти характеризують власне феномен самодетермінації. Фактори другої детермінанти відносять до впливів, що зумовлюють динамічність особистісної зрілості як особистісної структури. Життєва самореалізація і особистісна трансформація, оновлюють особистісну зрілість з життєвим досвідом. Це спричиняє зміни в самоставленні особистості, тому функція самоповаги, саморозуміння і самокерівництво полягає в збереженні особистісної зрілості в структурі его-ідентичності людини, особистість якої змінюється протягом життя. Значущим, за О.С. Штепою, є й те, що

обидві детермінанти особистісної зрілості пов'язані з пропріумом зрілої особистості через мотив оцінки свого потенціалу і внутрішній мотив[14].

Особистісна зрілість і життєві домагання здебільшого характеризуються в науці як вияв особистісного потенціалу. Причому, життєві домагання як вияв особистісного потенціалу забезпечують, як переконливо доводить Т.М.Титаренко, оцінювання бажань та можливостей їх реалізації, здібностей та наполегливості.

Наявність особистісного потенціалу забезпечує природність особистісного зростання. Суттєвим у цьому зв'язку є уточнення, що робить О.С. Штепа – людина розвивається та самоактуалізується за рахунок внутрішніх ресурсів, а не завдяки зовнішній мотивації.

Говорячи про життєві домагання, які є адекватними особистісному потенціалу особистості, сучасні науковці переконливо доводять, що вони прискорюють процес особистісного зростання через активізацію у структурі характеру наполегливості, соціальної сміливості, ризиковості, довіри до себе, самоповаги, успішності та перспективності життєвого планування. Однак, життєві домагання неадекватні особистісному потенціалу, закріплюють невпевненість, занижену самооцінку, провокують появу комплексів неповноцінності, негативних рис характеру (агресивності, заздрості, нещирості) або відмову від життєвих перспектив[15;17].

Є всі підстави стверджувати, що усвідомлення та врахування власного особистісного потенціалу є найважливішим критерієм побудови моделей майбутнього. Існує думка, що допоміжними критеріями є схильність до самостійності в життєвому виборі та рівень інтернальності у плануванні засобів досягнення життєвих цілей [15]. Утілення ж задумів та досягнення успіху в реалізації життєвих домагань на життєвому шляху залежать від упевненості у власній ефективності, від можливості опертя на свій потенціал.

Можна погодитися з твердженням тих дослідників (зокрема О.С.Штепою) що складовими особистісного потенціалу доцільно вважати обов'язок, сенс і віру. Особистісно зрілу людину, на погляд науковця, можна назвати ресурсною людиною, яка сама в собі віднаходить сили для долавання життєвих обставин і самої себе. Внутрішні ресурси (обов'язок, сенс і віру) забезпечують особистісно зрілій людині компетентність у часі, тобто здатність бачити і відчувати своє життя цілісним.

Особистісний потенціал, за Д.О. Леонтьєвим є інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості, а головним феноменом особистісної зрілості і формою прояву особистісного потенціалу є феномен самодетермінації особистості, тобто здійснення діяльності у відносній свободі від заданих умов цієї діяльності – як зовнішніх, так й внутрішніх[5]. У цьому зв'язку цікавою видається дослідницька позиція тих науковців, які вважають, що самодетермінація активізує процес особистісної трансформації, в ході якої особистість набуває завершеності й цілісності. Саме це піднімає рівень саморозвитку особистості і водночас збагачує її особистісний потенціал, що ставить зрілу особистість перед наступним вибором на користь самовдосконалення. Особистісна зрілість стає особистісною структурою, на якій ґрунтується особистісний потенціал у критичних життєвих ситуаціях [13;14].

Відповідно до окреслених вихідних положень, О.С. Штепа особистісну зрілість трактує як психологічне новоутворення зрілого періоду життя людини у вигляді онтологічного ядра особистості важливого для еґо-ідентичності. Вона є одночасно критерієм особистісного зростання та виявом особистісного потенціалу людини, тобто її життєвості у здійсненні своєї життєвої стратегії [14].

Привертає увагу думка О.А. Лукасевич стосовно того, що деякі дослідники (А.Л.Журавльов, О.С. Штепа та ін.) розглядають особистісну зрілість як результат соціалізації. Виходячи з цієї позиції, науковець спирається на розуміння особистісної зрілості як ступеня (або рівня) соціалізованості особистості – ступінь засвоєння нею соціальних норм, правил і стандартів поведінки тощо, характерних для конкретного етно- і соціокультурного середовища. Водночас, О.А. Лукасевич вказує на необхідність врахувати в такому визначенні й наявних у ньому протиріч. З одного боку, особистісна зрілість стає відносним явищем, тісно пов'язаним і детермінованим етно-соціокультурними умовами життєдіяльності особистості. Тому в сучасних умовах інтенсивної комунікації представників різних етносів, регіонів і культур, а також процесів глобалізації відносний характер особистісної зрілості стає важливою проблемою при організації взаємодії людей у сучасному світі. З другого, – показники ступеня соціалізованості вступають у конфлікт з тенденціями формування її незалежності, індивідуалізації, персоніфікації і т.п., які багатьма науковцями розглядається як показники особистісної зрілості[6].

Слід підкреслити, що означена проблема системно досліджувалась Л.А. Лепіховою, а саме питання соціалізації та соціально-психологічної компетентності як рівнів особистісної зрілості [2;3;4].

Людина, в якій розвинуті та актуалізовані такі якості як особистісна інтернальність – внутрішня позиція сприйняття себе як володаря власної долі та життєва компетентність, є спроможною уповні самореалізуватися, самоактуалізуватися у сучасних соціально-економічних умовах країни[4].

Розуміючи компетентність як спеціально набуті знання в поєднанні з певними особистісними здібностями, життєвим досвідом та вміннями їх доречно застосовувати в будь-якій діяльності, варто взяти до уваги зауваження Л.А. Лепіхової про доцільність розуміти соціально-психологічну компетентність особистості як таку, що сприяє успіхові в будь-яких напрямках життєдіяльності та доповнює всі інші види компетентності особистості.

Соціально-психологічну компетентність дослідниця визначає як спеціальну здібність відчувати ситуації, людей, розуміти психіку їхньої поведінки і, виходячи з цього, уміти налагоджувати конструктивні, зацікавлені взаємини і справи. На її думку поведінка людини з розвинутою соціально-психологічною компетентністю характеризується високою адаптивністю, пристосовальністю, яка сприяє гнучкому керуванню обставинами для досягнення очікуваних результатів.

Отже, можна припустити, що соціально-психологічна компетентність як один з внутрішніх суб'єктивних механізмів особистості, забезпечує їй адекватне сприйняття, орієнтування в соціальній ситуації на всіх етапах просування до мети.

До того ж розвиток компетентності передбачає сприятливу психологічну основу, яку складає своєрідний набір соціально-психологічних властивостей особистості; обов'язкове окреслення мети досягнення компетентності; планомірне набуття необхідних знань про соціально-психологічні особливості людської поведінки у взаємодії та взаємоставленнях, які задають певні соціально-психологічні ситуації, закономірності їх розвитку та шляхи розв'язання проблем буття [2;3].

Нам видається принципово важливим твердження Л.А. Лепіховою про те, що джерелами соціально-психологічної компетентності є підстави вважати базові природні задатки (активність, перцептивність, рухливість, інтелект,

емоційність), на основі яких у процесі соціалізації особистості розвиваються соціально-психічні властивості (соціальна активність, перцептивність, спостережливність, емпатійність, комунікативність, соціальний інтелект). До того ж індивідуальні відмінності в їхніх виявах впливають на конструктивність та успішність міжособистісної взаємодії [2].

Можна погодитись і з таким суттєвим зауваженням дослідниці: соціально-психологічна компетентність особистості формується в процесі індивідуально-типового онтогенетичного розвитку перцептивно-чуттєвих та когнітивних складових психіки і розвивається завдяки навчанню, здобуттю життєвого досвіду та свідомого позитивного ставлення людини до цієї здібності як цінності з намірами її вдосконалення. А симптомокомплекс соціально-психічних властивостей вимальовує в кожній людині своєрідний профіль особистості, який зумовлює індивідуальну неповторність соціального світосприйняття й відповідної поведінки. Кількісні та якісні переваги в розвитку тих чи інших властивостей можуть впливати на спрямованість на вияв соціально-психологічної компетентності [2]. При цьому вчена наголошує на тому, що, зокрема, для майбутнього вчителя розвинута соціально-психологічна компетентність є особливо важливою, оскільки сприяє здійсненню намірів, прагнень особистості, зорієнтованої на кар'єрне зростання, завдяки використанню вміння знайти найдоцільнішу форму взаємодії й спілкування [2]. Вважаємо, що зазначені вище положення безпосередньо стосуються ще й домагань, пов'язаних із іншими сферами життєдіяльності особистості. Останнє й складає перспективи нашого подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Брушлинский А.В.* Субъект: мышление, учение, воображение (Текст) / А.В. Брушлинский. – М.: Изд-во "Ин-т практ. психологии", 1996.
2. *Лепіхова Л.А.* Значення соціально-психологічної компетентності в реалізації життєвих домагань / Л.А.Лепіхова // Педагогіка і психологія. – 2004. – №3. – с. 77-85.
3. *Лепіхова Л.А.* Механізми життєвих домагань у системі цілеутворення особистості / Л.А.Лепіхова // Наукові студії із соціальної та політичної психології (збірник статей). – Випуск 10 (13). – К. – 2005. – С. 105-116.
4. *Лепіхова Л.А.* Соціалізація та соціально-психологічна компетентність як рівні особистісної зрілості / Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний зб. / Ред. кол. Н. Софій, І.Єрмаков та ін. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.
5. *Леонтьев Д.А.* Личностное в личности: личностный потенциал как основа самодетерминации // Учебные записки кафедры общей психологии МГУ им. М.В. Ломоносова. Вып. 1 / Под ред. Б.С.Братуся, Д.А.Леонтьева. – М.: Смысл, 2002.
6. *Лукашевич О.А.* Методичні аспекти дослідження особистісної зрілості / О.А. Лукашевич. www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/pe_lukash.htm
7. *Портнова А.Г., Холодцева Е.Л.* Влияние личностной и трудовой зрелости специалиста на достижение уровня профессионализма / Режим доступа: <http://konfer.narod.ru/portn.htm>.
8. *Потапчук Л.В.* Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09. "Вікова та педагогічна психологія" / Л.В. Потапчук. – К., 2001. – 20 с.
9. Проблемы общей акмеологии (текст) / А.А.Реан, Е.Ф.Рыбалко, Н.А. Грищенко и др. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2000. – 156 с.
10. *Реан А.А., Коломинский Я.Л.* Социальная педагогическая психология: (Текст) / А.А.Реан, Я.Л. Коломинский. – СПб.: Питер, 2007. – 480 с.
11. *Штепа О.С.* Проприумом зрілої особистості / О.С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №2. – С. 26-35.
12. *Штепа О.С.* Феномен особистісної зрілості / О.С. Штепа // Соціальна психологія. – 2005. – №1 (9). – С. 62-77.
13. *Штепа О.С.* Психологічні особливості формування та актуалізації особистісної зрілості / О.С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №5. – С. 24-31.
14. *Титаренко Т.М.* Життєві домагання особистості у сучасному потенціалістському дискурсі / Т.М. Титаренко // Наукові записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. – К.: Міленіум, 2006. – Вип. 25. – 556 с. – С.416-430.
15. *Титаренко Т.М.* Життєві домагання особистості: феноменологічний та структурно-функціональний підходи / Т.М.Титаренко // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С.128-145.
16. Життєві домагання особистості: колективна монографія / Т.М.Титаренко (підгот.); Інститут соціальної та політичної психології АПН України. Лабораторія соціальної психології особистості. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 456 с.

Подано до редакції 12.08.09

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена визначенню сутності й співвідношення понять "особистісна зрілість" і "життєві домагання". Показано, що розглянуті феномени взаємозалежні: рівень розвитку особистісної зрілості впливає на формування життєвих домагань, а реалізація життєвих домагань сприяє росту рівня особистісної зрілості й особистісному розвитку.

Г.И. Везенкова

ЛИЧНОСТНАЯ ЗРЕЛОСТЬ КАК ДЕТЕРМИНАНТА ЖИЗНЕННЫХ СТРЕМЛЕНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РЕЗЮМЕ

Статья посвящена определению сущности и соотношения понятий "личностная зрелость" и "жизненные притязания". Показано, что рассматриваемые феномены взаимозависимы: уровень развития личностной зрелости влияет на

формирование жизненных притязаний, а реализация жизненных притязаний способствует росту уровня личностной зрелости и личностному развитию.

G.I. Vezenkova

PERSONAL MATURITY AS A DETERMINANT OF VITAL ASPIRATIONS OF FUTURE TEACHERS

SUMMARY

The article ascertains the essence and correlation of the notions "personal maturity" and "vital aspiration". It shows that the analyzed phenomena are interdependent: the level of development of personal maturity influences formation of vital aspirations, and realization of vital aspirations promotes an increase of the level of personal maturity and personal development.
